

3 2 9 1 9 1 4

CDB
1925
1

TEGEN DE COALITIE HET EVANGELIE

DOOR

Mr. A. M. C. SANDBERG

VOORZITTER v. d. CHRISTELIJK DEMOCRATISCHE BOND
EN VAN DE CHRISTELIJK DEMOCRATISCHE FEDERATIE

TEGEN DE COALITIE HET EVANGELIE

Toespraak van den Voorzitter, Mr. A. M. C. Sandberg, tot de leden ter Algemeene Vergadering
van 28 Maart 1925 te Utrecht

Mannen broeders,

Wanneer wij volgens de oude spreuk: „be-
zint eer gij begint”, alvorens de dagorde
af te handelen, tezamen met onze gedachten
een oogenblik stilstaan bij de beteekenis van
héél ons optreden, dan vat zich wat ons allen
beweegt, als vanzelve samen in deze woorden:

tegen de coalitie, het Evangelie!

Zoover is het gekomen, dat wij aan deze
coalitie-christelijke regeering den spiegel van
het Evangelie moeten voorhouden.

Sedert jaar en dag doet deze regeering
telkens opnieuw een kreet ontsnappen aan het
geweten van duizenden, bij wie in het ouderlijk
huis door het dagelijks beluisteren van den
Bijbel de verwachting was gewekt, dat de
christelijkheid van deze regeering zich zou
laten kennen uit daden van gerechtigheid en
ontferming. Een gerechtigheid, welke den
mensch in alle groepen van ons volk eert als
naar Gode's beeld geschapen, en daarom de
levensomstandigheden zoo tracht te ordenen
dat een iegelijk zich kan stellen in den rechten
stand voor God. Een ontferming welke overal
optreedt, waar wordt geleiden.

Eenmaal heeft Mr. G. GROEN VAN PRINSTERER
de leus aangeheven: tegen de revolutie, het
Evangelie. Thans vinden wij het volk vertreden
door een christelijke regeering van rechtsche

coalitie-partijen en moet het hun worden
geroepen: *halt, terug naar het Evar.*

Men zal begrijpen dat ons de tijd ontbreekt
de eeuwige beginselen van héél Gods Woord
hier te ontvouwen en er uit *af te leiden* wat
onze houding voor het oogenblik moet zijn.
Wij zullen slechts *enkele grondgedachten* te
binnen roepen, daarna laten zien dat wij ons
bewegen in de historische lijn der christelijk
sociale en christelijk democratische beginselen,
om ten slotte in naam van die beginselen
verzet aan te teekenen tegen het conservatisme
dat deze coalitie van nature eigen is. Waar
de hardlooper, de stilstaande en de teruglooper
in één band vereenigd zijn, geeft de slak den
gang aan.

Nemen wij b.v. de grondbeginselen van de
Bergrede, dan vinden wij:

ten eerste: dat het *geld* op aarde een on-
heilige, tegen God overstaande *macht* is ge-
worden, en dat er daarom *aan het kapitaal als*
zoodanig een vloek kleeft. Gij kunt niet God
dienen en den Mammon (de fortuin);

ten tweede: dat wij ons geen schatten zullen
vergaren op aarde, want waar Uw schat is,
daar zal ook Uw hart zijn. Geen goud, geld-
macht of effecten verzamelen, niet vele huizen
en landerijen aankopen om heer van het
aardsche goed te worden;

ten derde: dat wij om vrij tegenover Mammon
te blijven, onze behoeften zullen inkrimpen en

van den arbeid, waarvoor onze sociale paragraaf de bouwsteen noemt. Ook hij zag het als eisch van het christendom om ons volk weer in zijn organisch verband te zetten.

En vraagt men nu wat Dr. A. KUYPER van dit alles als Minister terecht heeft gebracht, dan zoekt men, helaas, tevergeefs naar de daad. Nog in 1894 steunde KUYPER den liberalen voorstander van de kieswet-TAK VAN POORTVLIET tegen den christelijken tegenstander, omdat die wet de census afschafte en zoo een verandering bracht in de politieke positie van een arbeider. Dit leidde mede tot de afscheiding van Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN en de zijnen. De christelijk-historische partij is ontstaan uit conservatisme!

Geweldig was de verontwaardiging, welke KUYPER's sociale opvattingen bij zijn eigen conservatieve aangers wekte. Zoo kwam KUYPER, niet alleen als leider van de anti-revolutionaire partij, doch ook als stichter van de Gereformeerde Kerk, te staan voor een gevaar dat heel zijn, onder Godes hulp, verrichten arbeid bedreigde: voor een terugslag ook in den schoolstrijd. Is het zoo onverklaarbaar dat hij toen inbond? Maar het zaad had hij uitgestrooid om langzaam rijp te worden. Thans is het tijd om te oogsten, zonder gevaar voor de bijzondere school of kerkelijke onafhankelijkheid.

Maar men is de christelijk democratie in het politieke leven steeds trouw gebleven: A. P. STAALMAN. Wij willen het openlijk uitspreken dat wij zijn vele opofferingen voor onze zaak hoog waardeeren! Hulde den stalen strijder!

Groote vruchten heeft de christelijk democratische actie uit de negentiger jaren gedragen op het gebied der christelijke vakbeweging. Zij is groot geworden door den arbeid van mannen, die gegrepen waren van de christelijk sociale visie op het maatschappelijk leven. Ook de protestantsche arbeiders hebben gehoor gegeven aan den roep: arbeiders vereenigt U!

Zij hebben begrepen dat zij den zuurdeesem van de Christelijk sociale beginselen moeten indragen in de gelederen van den vierden stand, welke zich opmaakt zijn rol in de wereld-geschiedenis te gaan spelen. De uitbouw der vakorganisaties, ook der christelijke, is zoover gevorderd, dat thans het woord is aan den wetgever. In het laatst verschenen nummer van de *Christen Democraat* is er aan herinnerd, dat het Christelijk Nationaal Vakverbond reeds in 1920 heeft verklaard: het is *roeping der overheid* deze organisatie van den arbeid door uitbouw van de collectieve arbeidsovereenkomsten en publiekrechtelijke organisatie van den arbeid, mogelijk te maken en te steunen

en door middel van de wetgeving tegen uitwassen te waken. Het C. N. V. zeide dit met volle kennis van de economische malaise, die toen aanbrak en nu voorbijtrekt.

Hier staan wij nu voor het *drama der christelijke vakbeweging*. Terwijl men eenerzijds de christelijk democratische gedachten door de christelijke vakorganisaties poogde om te zetten in daad, legde men anderzijds de democraten in de groote protestantsche partijen de kluiters aan. Nu de christelijke vakbeweging zoover uitgedroeid is, dat zij de overheid vraagt door wetgeving te helpen om het christelijk sociale werk te voltooien, nu zijn er geen christen democraten in de Kamer die hun plicht kunnen doen. De anti-revolutionaire partij verloor haar grooten leider, die nog in 1919 had getuigd, dat het jammerlijk was om aan te zien hoe in Nederland de volksklasse wordt „onderdrukt”. Hij werd opgevolgd door den man, die de anti-revolutionaire beginselen beziet met de ervaring en den blik van den groot-ondernemer. Zijn optreden vindt, over het geheel genomen, de toejuichingen der groote liberale bladen, die Dr. KUYPER slechts met hoon en smaad overlaadden.

Voor het christelijk democratische woord zijn de anti-revolutionaire boeren en middenstanders doof. Is het wonder, dat de arbeiders in de groote plaatsen niet geen stok naar de anti-revolutionaire vergaderingen zijn te jagen? Wij weten wel dat in de anti-revolutionaire kamerclub zich af en toe één enkele stem verheft voor christelijk democratische maatregelen, om dadelijk gesmoord te worden, dank zij het feit dat de anti-revolutionaire kandidatenlijst voor 95 % conservatieven telt. Ook de democraat J. SCHOUTEN gaat reeds gedeeltelijk onder den leidersmantel schuil!

Van de christelijk historische partij zeide ik U reeds dat zij geboren en getogen is in conservatisme. Ook daar zijn enkele democratische vrienden, die zich met licht geschut in het conservatieve zand vastwerken. Ziet het resultaat in de Kamer en in de nieuwe kandidatenlijst.

De coalitie-partijen blijken *onwillig* om het program der christelijke vakbeweging te helpen uitvoeren. De werfkracht der christelijke vakbeweging is verdwenen, omdat het beroep op de medewerking der overheid afstiet op den muur van coalitie-conservatisme. Hierin ligt *de tragiek* der vakbeweging, dat de verwezenlijking der christelijk sociale gedachten van Dr. A. KUYPER is gestuit op het stomme verzet van de partijen, die eens zijn geesteskinderen waren. Wel hebben de partijen sedert jaren enkele sociale wenschen in haar programma's opgenomen, maar waar zijn de

mannen die ze van ganscher harte willen uitvoeren? Wanneer gij let op de praktijken, gehuldigd binnen de muren van de coalitiestad, zoo weet gij dat die muren slechts dan zullen vallen, gelijk de muren van Jericho, als *alle* christen democraten het geloof herwinnen in de sociale roeping van het christendom en eendrachtig optrekken met den kreet:

tegen de coalitie, het Evangelie!

Wij, christen-democraten hopen in dien stoet eenmaal ook naast ons te vinden de roomsch katholieke democraten, die zich thans zoo deerlijk ontgoocheld toonen door het politieke advies van de machthebbers in de roomsch katholieke staatspartij. Is het geen hoon voor heel de actie der Michaëlisten, dat alleen hun voorman, Prof. Dr. J. A. VERAART een zekeren kamerzetel kreeg toegewezen! Daar was het toch niet om begonnen!

Afzonderlijke organisatie van de protestantsche democraten is noodzakelijk. Hoelang nog zullen de christelijke arbeiders den spot drijven met de werkelijkheid door: eenerzijds de voormannen van hun vakbeweging zes dagen van de week te laten vechten vóór de arbeidersbelangen tégen de werkgevers, *christelijke evenzeer als andere*; en anderzijds ter zelfder tijd in de groote coalitiepartijen achter diezelfde werkgevers te blijven aanloopen?! Welke middelen worden niet aangewend om dezen toestand te bestendigen! De voorstelling wordt gewekt, alsof voor of tegen de anti-revolutionaire partij hetzelfde beduidt als voor of tegen den Christus! En dit terwijl de Christus als het ging tusschen arm en rijk, zich schaarde aan de zijde van het arme volk, maar de anti-revolutionaire partij de rijken dient.

Wat men daar denkt van dr. KUYPER'S woord: „zoo er iets sociaal is, dan is het de christelijke religie” blijkt uit het optreden dezer coalitie-regering. Wij hebben geen tijd haar geheele zondenregister te lezen. Wij herinneren U slechts *enkele staaltjes*:

De drie rechtsche partijen werden in de Kamer gebracht door drie *verschillende* groepen van kiezers, gelokt met drie *verschillende* programma's. De regering werd gevormd op een *geheim* accoord en kwam met belangrijke voorstellen, waarover de kiezers zich *niet* hadden uitgesproken: vlootwetplan en tariefs-herziening. Is dit een samengaan van volks-overtuiging en regeeringsbeleid, gelijk de democratie vraagt?

De finantieele toestand werd voorgesteld als noodlottig: om harde maatregelen af te dwingen, en als gunstig: om militaire uitgaven te doen goedkeuren, terwijl achteraf in *De Standaard*

werd verteld, dat bezuiniging ook op de militaire lasten mogelijk was.

Nieuwe indirecte belastingen zijn opgelegd, welke de kleine luyden en de groote gezinnen het meest drukken. Wat baat het hen daarbij of men thans dank zij een weeldebelasting ook de minst draagkrachtigen enkele guldens directe belasting minder wil laten betalen; iets waartegen de christelijke-historische *Nederlander* al aanstonds verzet aantekende! Hoofddoel van de indiening van het wetsvoorstel inzake weeldebelasting, is de hoogste aanslagen te verminderen en successierechten te verlagen; beide ten behoeve van de kapitaalvorming.

Tegelijkertijd werd het onderwijs van het volkskind slechter gemaakt, alsof aan het volkskind voor den strijd om het bestaan een te ruime ontwikkeling werd toegemeten.

Tegenover de ambtenaren werd het recht geschonden, en zelfs gepoogd hun het beroep op den rechter te ontzeggen. *De Standaard* ondernam het de verbreking van haar belofte door de Overheid, als zedelijk geoorloofd goed te praten. Wie dit alles verdedigt met een beroep op het beginsel, hanteert het als een doodend zwaard.

Voor de werkverschaffing werd in al die jaren tezamen nauwelijks 6½ miljoen gulden besteed; het kon er niet meer af, zooals eertijds de 1500 miljoen voor de crisis, leger en vloot.

De werkloozen werden naar armenzorg gestuurd.

Tenslotte een slappe woningpolitiek, welke spot met de ontzaglijke nood en de *zedelijke gevaren* verbonden aan de gebrekkige behuizing en aan het samenhokken van meerdere gezinnen in één ruimte: in Rotterdam zijn er nog 10.000 van zulke samenwonende gezinnen.

Er is zooveel meer, maar het is genoeg om te doen zien hoe deze coalitie-regering buigt onder den drang der economische machthebbers.

Is het niet typisch, dat bij de toelichting op het wetsvoorstel inzake de toekenning van steun voor de Olympische Spelen, het *finantieele argument*, dat er dank zij die spelen te Amsterdam zooveel geld zal worden verdiend naar voren is geschoven, terwijl van eerbiediging van Zondagsrust als voorwaarde geen sprake is!

Kortom de geheele regeeringspolitiek ademt den geest van het materialisme. De gedachtenwereld van de groot-onderneming, welke draait om het kapitaal en zijn winst, is overgebracht naar ons staatsbestuur. In plaats van den mensch, staat de gulden in het middelpunt der belangstelling. En nu zegt de regering: „dat doen wij om den gulden te redden van inflatie, welke het geheele volk

bedreigde". Ook wij willen een redelijk verband bewaren tusschen de uitgaven en de ontvangsten van den Staat om het volk te behoeden voor de rampen van een finantieele crisis. Zeker, maar is er geen andere weg dan de *inflatie van den gulden* af te wenden met een *inflatie van het Christendom*? Of beteekent die politiek geen verzwakking van de eischen van het Evangelie? *Die andere weg is er*: zij ligt aangewezen in ons *Urgentie-Program 1925*.

Voorop staat de nationale ontwapening als eisch van christelijk geweten. Ik kan de bekende korte toelichting welke wij op dit programpunt in de *Christen Democraten* No. 2 gegeven hebben, heden niet nader uitwerken; hoe aanlokkelijk het ook zou zijn hierover samen te spreken. Ik mag er Uw tijd niet voor vragen. Niet alleen wegens haar betekenis voor het Christendom en voor het internationale leven staat de ontwapeningseisch voorop, maar ook omdat zij de deur opent, waardoor de finantieele mogelijkheid van een binnenlandsche sociale politiek weder binnentreedt. Gij weet dat op de begroting voor 1925 een bedrag van ongeveer honderd miljoen aan militaire uitgaven is uitgetrokken. De nationale ontwapening — met behoud van de politiemacht en met uitkeering van wachtgeld en van het geheele ontslagen personeel van land- en zee-macht — zou een bezuiniging brengen van vijftig tot zeventig miljoen gulden 's jaars.

Het ontwapeningsvoorstel der S.D.A.P. berekend uit vergelijking met de Deensche cijfers een nog grootere besparing.

Daarnaast zal de reorganisatie van de staatsdiensten — het belangrijke punt waar het beleid van den heer COLLIN als minister van financiën geheel heeft gefaald — eenige tientallen miljoenen per jaar kunnen opleveren.

Een herziening van het belastingstelsel zal gericht moeten zijn op het verkrijgen van de overige gelden, welke eventueel noodig zullen blijken te zijn ter uitvoering van het program.

Dit is de andere weg, welke gulden en volk ontziet!

Men heeft de democratische partijen het verwijt voor de voeten geworpen, dat zij geen oog hadden voor de noodzakelijkheid van kapitaalvorming. Het verwijt is reeds weerlegd, doch ook wij willen uitdrukkelijk verklaren, dat de huishouding van een snel aangroeiende bevolking als die van Nederland, inderdaad kapitaalvorming eischt. Wij maken echter onderscheid tusschen kapitaalvorming binnen de ondernemingen, nl. door reservevorming met het oog op uitbreiding of technische verbetering, en kapitaalvorming door particulieren uit de uitgekeerde winst. Bij de eerste wijze

van kapitaalvorming dient het belang der voortbrenging ook door den fiscus in het oog gehouden te worden, terwijl de laatst genoemde wijze van kapitaalvorming door een nieuwe regeling der dividenden en tantième-belasting in het algemeen belang met flinke heffing kan worden getroffen.

Wij maken deze onderscheiding uit erkenning van het maatschappelijk nut van die ondernemers, die werken voor den bloei van hun onderneming, om haar *in dienst te stellen* van de verbruikers door een rustelooze jacht naar goede en goedkope voortbrenging. Denk aan de fabrieken van HENRY FORD, die 30 jaar geleden als boerenzoon begon en nu de wereldmarkt van auto's beheerscht, dank zij zijn lijfspreuk: „The customer is King”, de afnemer, de verbruiker is Koning. De technische volmaaktheid van zijn ondernemingen stelt hem in staat aan den minsten arbeider nog altijd een dollar per dag méér te betalen dan het in andere ondernemingen ter plaatse geldende standaardloon.

Wanneer men inderdaad de ondernemingen in dienst wil stellen van den verbruiker, zóó dat zelfs de schijn van uitbuiting verdwenen zal zijn, dan zal het geestelijk leven der arbeiders niet langer worden weggevreten door „klassenstrijd gedachten”, zullen zij den bloei der onderneming als hun belang gaan zien en zal de voortbrenging door de medewerking van allen een ongekenden opbloei te genieten geven.

Aan den anderen kant mogen wij het oog niet sluiten voor het feit, dat de uitgekeerde winst in handen van particulieren geenerlei zekerheid biedt voor maatschappelijk nuttige belegging en uit christelijk oogpunt voor den rijke een gevaar oplevert. Heeft Dr. A. KUYPER niet gezegd, dat onze tijd slavin van het geld is geworden? „Een groot-kapitalist, die met den stroom der wereld adrijft, voelt zich *als een God*. Voor zijn geld ligt heel de wereld aan zijn voeten. In het geld voer de hoovaardij, en toen eens de hoovaardij er in was gevaren, wierd het geld middel om teugelloos zijn driften bot te vieren, anderen op den nek te trappen en de volken te vertreden onder de raderen van zijn zegekar”.

„Geld of God wierd de vraag, waarvoor onze eeuw kwam te staan. Nu kiest natuurlijk elk kind van God, als zoo de vraag staat, met Elia voor Jehovah. *Maar werkt die keuze ook in het hart en in het leven door?*” Aldus KUYPER.

Omdat wij, christen democraten die keuze niet meer zien doorwerken in het leven der coalitie-partijen, hebben wij den kreet aan-geheven:

Tegen de coalitie, het Evangelie!

Staat dus de mogelijkheid, de geldelijke uitvoerbaarheid van een democratisch program vast, dan rijst de vraag hoe bereiken wij dit? Wel: *door in de Kamer samen te werken met andere vooruitstrevende partijen.* Ook als christen democraten mogen wij niet aarzelen dit aan het volk te zeggen. Onze democratie is geboren uit de ervaring van het leven te midden van maatschappelijke verhoudingen en de aanraking met de Heilige Schrift. Wanneer wij nu zien, dat ook onder hen, die deze dagelijksche aanraking missen, *de gemeene gratie* eenzelfde verlangen naar democratie heeft doen ontstaan, mogen wij dan deze van God geboden gelegenheid ongebruikt laten? Neen, en nog eens neen!

Broeders, laten wij onze roeping verstaan! en straks van hier gaan om het volk te zeggen, dat God het van ons vraagt.

Zóó gezien spreekt het vanzelf, dat die samenwerking *nimmer een beginseloffer van ons kan vergen.* Integendeel, wij moeten in het leven der democratische beweging den zuurdeesem van het christendom indruppelen. Onze strijd voor democratie moet niet alleen gaan om stoffelijke lotsverbetering, doch staan in het teeken van het Koninkrijk der Hemelen, als het doel van 's menschen bestaan op aarde. Immers dan alleen zal het verlangen der gedrukten zijn maat vinden in het vermaan: „opdat de rechtvaardige zijn handen niet uitstrekke naar onrecht”!

Is het na dit alles gezegd te hebben ten slotte nog noodig de aanklacht te weerspreken, dat wij zouden zijn een „ontevreden-groepje-overheidspersoneel”? Het zal wel duidelijk zijn, dat het niet ontevredenheid is wat ons drijft. Wij willen recht, ook voor het overheidspersoneel. Het is wel heel brutaal, eerst onrecht te doen en dan te verwijten dat de ander recht vraagt! Maar wij komen niet alleen op voor het overheidspersoneel, zelfs niet in de eerste plaats, want wij weten, dat andere groepen arbeiders er véél slechter aan

toe zijn. Het overheidspersoneel is bij ons welkom, omdat het door zijn komst in ons midden erkent dat de Christelijk Democratische Bond *niet* is de organisatie van slechts enkele groepen, doch van *alle christelijk democratische groepen.*

Ik vertrouw dat allen zullen *toon* te willen samenwerken tot het ééne doel: de vorming van een machtige christelijk democratische beweging!

Uit angst dat hun de macht ontglippen zal, schreeuwt men van coalitezijde: géén verdeling, géén splitsing, géén versnipperen van krachten, géén vorming van kleine partijtjes! En de machthebber der chr. historische unie haast zich om het per zetel noodige stemmen-cijfer te verhoogen tot 90% van den kiesdeeler. Laat hem begaan. Doch ons zij het een aansporing tot verdubbelde krachtsinspanning om de federatie vele malen boven de 90% te brengen. Vooral de chr. hist. moeten niet te hard praten over onnoodige splitsing. Een groot deel dier partij is destijds uit de anti-revolutionaire partij weg geloopt naar aanleiding van de kieswet-TAK. Een zaak voor het Christendom veel minder belangrijk, dan de verwezenlijking van de democratie. Zeker wij zijn nu klein, gelijk dr. A. KUYPER nu in het jaar 1871 hier te Utrecht een dem. vergadering leidde met 16, zegge zestien man om zich heen! Zoo God het wil, kunnen ook wij over vijftig jaar groter zijn dan de anti- en christelijk-historische partijen tezamen! Dat kan, als gij het geweten wakker maakt van de kleine luyden door den kreet:

Tegen de coalitie, het Evangelie!

opdat het protestantsche volk versta, dat *wij* de geestelijke kinderen zijn van GROEN en KUYPER!

Ik heb gezegd.

's-Gravenhage.

Jan van Nassaustraet 22.

Leest „De Christen Democraat”

Orgaan van de Christelijk Democratische Federatie

Verschijnt nog negen maal voor 1 Juli 1925, voor den prijs van f 1.—

Redactie-adres: JAN VAN NASSAUSTRAT 22, 's-GRAVENHAGE
Administratie-adres: A. K. HARDENBERG, EDE (G.), postrekening 33184